

Openingswoord tentoonstelling Anna van Suchtelen – Genius loci Door Jona van Zetten, hoofd Kunstzaken UMC Utrecht

28 oktober 2017

Ongeveer twee jaar geleden, kocht ik van Anna een serie kleine zeefdrukken aan voor de collectie van het UMC Utrecht. We hadden nog geen werk van Anna in de collectie en dat werd de hoogste tijd, realiseerde ik me toen ik haar werk zag.

Op de zeefdrukken is een zeepbel te zien. Een zeepbel is typisch zo'n iconisch beeld van iets dat zeer beperkt houdbaar is in tijd en dat fascineert op het moment dat het uiteenspat, je kunt er naar blijven kijken. Het zegt iets over de vluchtigheid der dingen en over de pogingen van de mens om daar grip op te krijgen.

Ik vond een mooi stukje tekst over dat beeld:

“Wat zou je als kunstenaar nog anders doen, als je de cirkel hebt om je in uit te drukken? Tijdelijkheid en eeuwigheid ineen: de cirkel als zeepbel en als kosmos. De zeepbel spat uiteen, de steen die de kringen in het water veroorzaakte is gezonken naar de bodem. De slang voelt zijn tanden in zijn vel en laat los. Maar de zon blijft draaien om de aarde. En de maan is elke maand weer vol.”

Ik vind het prachtig poëtisch verwoord, en diezelfde poëtische inslag is ook in het werk van Anna te zien. De thematiek benadert ze vanuit verschillende perspectieven, in woord, beeld, bewegend beeld en audio, en aan de basis van het werk ligt diepgaand onderzoek ten grondslag naar heden en verleden.

Zo zien we dat ook vandaag in deze tentoonstelling die de naam *Genius loci* draagt.

Genius loci is een begrip uit de klassieke (romeinse) cultuur om de sfeer en eigenheid van een plek aan te geven en het kan vertaald worden als “geest van de plek”.

Dit klassieke begrip werd opnieuw benoemd door de 18^e eeuwse dichter tuinman: Alexander Pope. In een van zijn gedichten benoemd hij deze “geest van de plek” als: ‘consult the genius of the place in all’ wat vertaald kan worden als: Stel de locatie zelf centraal, raadpleeg en voeg je naar de geest van de plek. Een prachtig uitgangspunt als je een landschapsontwerper bent lijkt me.

Het begrip genius loci stelt dus de vraag: Wat gebeurt er met de geest (energie) van een plek als die plek verdwijnt of als je die hebt achtergelaten? Kan die geest (energie-ziel) voortleven in jezelf? Neem je die bijvoorbeeld mee in een herinnering of in een foto van die plek of in een steentje dat je hebt meegenomen? Kan de geest van een plek overgedragen worden op iets anders?

Denk bijvoorbeeld aan een ervaring die voor jezelf met een plek verbonden is. Zodra de herinnering aan die plek boven komt, weet je ook nog hoe de sfeer voelde, hoe het er rook, wat je gevoel erbij was.

Ikzelf werk in een ziekenhuis en ervaar hoe anders dat huis voelt wanneer ik er als werknemer rondloop of als patiënt/bezoeker. Als werknemer heb ik er een klus te klaren en als patiënt voel ik me overgeleverd aan het onverwachte en mogelijk onaangename wat komen gaat. Ik breng zelf dus ook geest (energie) mee naar die plek, afhankelijk van mijn verwachtingen over wat komen gaat. Boeiende materie.

Om grip te krijgen op het fenomeen van de genius loci heeft Anna onderzoek gedaan in oude archieven, in ooggetuigenverslagen, brieven en foto's, op zoek naar oude verhalen, dus zeg maar bij de non-fictie en vervolgens heeft ze in haar kunstwerken haar bevindingen geabstraheerd naar een meer conceptueel niveau in de vorm van fictie.

De bron van het werk op deze tentoonstelling is dan ook het uitgebreide archiefonderzoek dat Anna heeft gedaan naar de vermogende familie Van Hattum en hun buitenhuis. Hierover heeft ze een boek geschreven wat net verschenen is en dat binnenkort gepresenteerd gaat worden. Dit boek heet "Versailles aan de Schelde".

Het boek vertelt over drie generaties van de familie Van Hattum en over het huis Zorgvliet in het Zeeuwse dorpje Ellewoutsdijk. Het speelt zich af in de periode vanaf de tweede helft van de 19^e eeuw tot na de tweede wereldoorlog.

De familie deed goede zaken over de hele wereld, zij waren gespecialiseerd in het baggeren. Het internationale karakter van hun bedrijf hebben ze in hun buitenhuis laten opnemen. In de omgeving stond het huis ook wel bekend als het 'suikerpaleis', vanwege de Moorse invloeden die er in te zien waren en een journalist beschrijft het buitenhuis in 1894 als "Een Versailles in miniatuur in een vergeten uithoek aan de Schelde". Het boek vertelt ons hoe het is om lid te zijn van deze familie, wat vormt de basis er van en wat geef je door. En wat betekent het om op een bepaalde plek geworteld te zijn. Het huis is in de oorlog volledig weggevaagd en staat er nu dus niet meer. En wat is het dat dan blijft, als alles weg is?

De Duitse filosoof Walter Benjamin zegt: "Met het verstrijken van de tijd is alles aan verandering onderhevig, alleen de wolken veranderen niet mee." Het merkwaardige aan deze stelling is dat juist wolken bijzonder veranderlijk zijn, dus dat lijkt een contradictie. Dit inspireerde Anna tot het maken van een van de zeefdrukken die hier hangen.

Zo kwam ze tijdens haar onderzoek een foto tegen van een buitenbeentje binnen de familie Van Hattum. Hij wilde graag beroepsfotograaf en filmer worden maar dat was volstrekt ondenkbaar in deze baggeraarsfamilie. Ze vond foto's en filmpjes van zijn hand in het archief in Goes. Het opmerkelijke was dat hij

honderden foto's bleek te hebben gemaakt van wolken boven de Westerschelde. Intrigerend: waarom zou je honderden foto's maken van wolken, wat als het ware hele abstracte beelden zijn? Deze beelden van wolken heeft Anna gemengd met eigentijdse beelden van wolken. Ze is terug gegaan naar dezelfde plek en heeft daar nieuwe foto's van wolken gemaakt die ze over elkaar heen heeft gezeefd. Die lucht en de plek is dus hetzelfde maar er zit 100 jaar tussen die opnames van de wolken. Wat blijft hetzelfde, wat verandert en wat blijft behouden?

Anna maakt hier een verbinding tussen heden en verleden; tussen het oude verhaal van de familie van Hattum en de actualiteit, met dingen die ze in de krant leest, het nieuws.

Ze geeft geen antwoorden op al deze vragen rondom de genius loci, ze is ook niet op zoek naar verklaringen of wetmatigheden, ze zoekt naar manieren om het verhaal daaromheen en daarover te vertellen.

De werken versterken elkaar doordat ze in diverse media en technieken zijn uitgewerkt. En wat ik ook zo fijn vind aan dit werk, en dat is ook een belangrijk criterium voor mij wanneer ik werk voor het UMC selecteer: ik wil dat het beeld in zichzelf zeggingskracht heeft en ook esthetische kwaliteit heeft, naast uiteraard inhoudelijkheid en gelaagdheid. Ook wanneer de kijker de gelaagdheid niet helemaal zou doorzien, spreekt dit werk voor zichzelf. Het boeit, het is poëtisch, sensitief, het weet te raken en iets over te brengen en het is ook nog eens zeer aantrekkelijk om naar te kijken. Ik vind het daarom zeer geschikt voor de collectie van het UMC en daarnaast vind ik het zelf gewoon goed werk.

Ik wil je graag feliciteren met je boek en met deze mooie tentoonstelling.